

Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt w Warszawie

WYNIKI TERENOWEJ OCENY MATEK PSZCZELICH

WOJEWÓDZTWO MAŁOPOLSKIE I ŚWIĘTOKRZYSKIE

2011

Kraków, 2012

OCENA WARTOŚCI UŻYTKOWEJ MATEK PSZCZELICH

1. Cele i zasady prowadzenia oceny

Od ponad trzydziestu lat oceną wartości użytkowej i hodowlanej pszczół w Polsce zajmuje się Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt. W latach 2007-2010 działania te wykonywało Gospodarstwo Pomocnicze KCHZ, które zostało zlikwidowane z końcem 2010 roku. Od 1 stycznia 2011 roku zadania związane z oceną ponownie przejęło Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt. Do zadań specjalistów w nim pracujących należy prowadzenie oceny stacjonarnej we współpracy z pasiekami hodowlanymi oraz prowadzenie oceny terenowej w pasiekach produkcyjnych na terenie całego kraju.

Ocena wartości użytkowej i hodowlanej pszczół jest niezbędna do uzyskania postępu w pracy hodowlanej prowadzonej w pasiekach. Wykorzystanie wyników oceny w selekcji i doborze matek pszczelich pozwala na doskonalenie pogłowia pszczół pod względem cech biologicznych. Podstawowym celem programów hodowlanych, realizowanych w pasiekach hodowlanych, jest doskonalenie w obrębie ras i linii pszczół oraz utrwalanie wartościowych cech.

Obok programów dla linii wywodzących się z czystych ras, hodowcy realizują także programy hodowlane krzyżowania różnych linii pszczół. W ostatnich latach powstało wiele programów krzyżowniczych, których celem jest znalezienie optymalnego kojarzenia międzyliniowego dla danych warunków klimatyczno – pożytkowych.

Ocena stacjonarna, prowadzona w pasiekach realizujących program hodowlany, obejmuje cechy produkcyjne, biologiczne oraz cechy związane z zachowaniem pszczół, może także obejmować cechy morfologiczne. Od dwóch lat, matki pszczele z programów doskonalenia sprawdza się pod względem przynależności do jednej z dopuszczonych w Polsce ras: kraińskiej (Car), kaukaskiej (Cau), środkowoeuropejskiej (M) oraz włoskiej (Lig). Matki pszczele spełniające po ocenie minimalne wymagania wzorca linii mogą być wpisane do ksiąg dla linii hodowlanych pszczół (programy doskonalenia) lub rejestrów (programy krzyżownicze).

Ocena terenowa prowadzona przez specjalistów KCHZ w pasiekach produkcyjnych służy hodowcom do weryfikowania danych dotyczących wartości użytkowej matek pszczelich selekcjonowanych w obrębie linii. Ocenie podlegają cechy produkcyjne i biologiczne tj. miodność, rozwój rodziny pszczelej, skłonność do rójki, zimotrwałość oraz zachowanie wskazujące na łagodność lub złośliwość pszczół. Dzięki tej ocenie hodowcy mogą poznać przydatność ich materiału hodowlanego w różnych rejonach Polski.

Właścicielom pasiek towarowych publikacje z wynikami oceny terenowej dają informacje o najlepszym materiale hodowlanym, jego dostosowaniu do konkretnych warunków pożytkowych i klimatycznych.

Ocena terenowa w głównej mierze oparta jest na pszczelarzach, którzy wnikliwie obserwują rodziny i pragną tymi obserwacjami podzielić się z całym środowiskiem pszczelarskim. Oprócz przyjętej metodyki oceny, pszczelarz dodatkowo dokonuje subiektywnej oceny poszczególnych rodzin w porównaniu do pozostałych rodzin w pasiece oraz przekazuje swoje uwagi i spostrzeżenia dotyczące matek z grupy testowej wskazując na swoje zadowolenie lub niezadowolenie z ocenianej grupy.

2. Zasady prowadzenia oceny terenowej

Ocena terenowa matek pszczelich polega na porównaniu określonych cech użytkowych, które wykazują zakupione w pasiekach hodowlanych matki pszczoły, w stosunku do matek miejscowych, wyhodowanych w pasiece pszczelarza.

Warunkiem prowadzenia oceny jest zapewnienie:

- identycznych warunków matkom zakupionym do oceny i matkom z grupy kontrolnej utworzonej z rodzin miejscowych (ule muszą być tego samego rodzaju, stać na jednym pasieczysku, a rodziny muszą podlegać takim samym zabiegom pszczelarza)
- matki do oceny muszą być poddane do rodzin do końca lipca, by rodziny idące do zimowli w całości składały się z pszczoł pochodzących od poddanych matek
- matki z grupy kontrolnej powinny być w miarę możliwości w tym samym wieku, co matki zakupione do oceny

Grupę testową stanowią rodziny z matkami inseminowanymi zakupionymi w pasiece hodowlanej w liczbie 8 do 12 sztuk. Grupą kontrolną rodziny z matkami miejscowymi.

Ocena obejmuje okres pierwszej zimowli po zakupie i poddaniu matek oraz cały następny sezon pasieczny do ostatniego miodobrania.

Ocena jest prowadzona wtedy, gdy po zimowli w rodzinach można zidentyfikować minimum 5 matek pszczelich z grupy testowej.

Od trzech lat metodyka oceny dopuszcza ocenę matek nieunasienionych (unasienionych na pasieczysku pszczelarza). Ocena takich matek jest prowadzona pod dwoma warunkami:

- ***ocena jest prowadzona dla minimum 10 matek (identyfikacja matek po zimowli)***
- ***w tym samym roku w pasiece jest prowadzona równolegle ocena matek inseminowanych.***

3. Rozmieszczenie i liczba pasiek oceny terenowej.

W 2011 roku terenowa ocena wartości użytkowej pszczoł prowadzona była dla siedmiu grup matek pszczelich. Na terenie województwa małopolskiego w jednej pasiece prowadzono ocenę dwóch grup. Natomiast na terenie województwa świętokrzyskiego w trzech pasiekach prowadzono ocenę pięciu grup.

Corocznie liczba pasiek zgłoszonych do oceny jest wyższa od liczby pasiek prowadzących ocenę. Niestety z powodu strat matek testowych w niektórych pasiekach ocena nie może być prowadzona (brak minimalnej liczby 5-ciu matek testowych podczas wiosennej identyfikacji). Przyczyny strat matek testowych bywają różne: nieprzyjęcie przez pszczoły, rabunki w pasiece, zaprzestanie czerwienia przez matkę, osypanie się rodzin w trakcie zimowli. Z 12 zakupionych w 2010 r. grup, do oceny w 2011 pozostało tylko 7.

Niestety od paru lat można zaobserwować spadające zainteresowanie pszczelarzy prowadzeniem oceny terenowej matek pszczelich. Z jednej strony jest to spowodowane łatwym dostępem do matek z pasiek hodowlanych, których zakup jest w dużym stopniu refundowany. ***Tu należy zaznaczyć, że zakup matek do oceny terenowej nie wyklucza skorzystania z refundacji.***

Z drugiej strony, pszczelarzy zniechęcają trudności pojawiające się już po zakupie matek, takie jak trudności z ich poddawaniem, nie przyjęcie przez pszczoły, wymiana przez pszczoły w terminie późniejszym. Do tego dochodzi strata rodzin w trakcie zimowli. ***Tu warto podkreślić, że jeżeli pszczelarz straci taką matkę, to strata finansowa nie jest dotkliwa ze***

względu na refundację (inaczej wyglądało to w latach poprzednich). A jeżeli uda się te matki utrzymać, to pszczelarz zyskuje na poprawie pogłowia w pasiece.

Pszczelarze niechętnie też decydują się na prowadzenie oceny ze względu na obowiązek zapewnienia rodzinom testowym i kontrolnym jednakowych warunków. Niestety jest to ważny warunek, dzięki któremu ocena może być przeprowadzona prawidłowo. **Rekompensatą - za utrudnienia w prowadzeniu pasieki spowodowane oceną, jak i za czas poświęcony na obserwacje kilku cech - jest wynagrodzenie, które pszczelarz otrzymuje za przeprowadzenie oceny na podstawie zawartej umowy-zlecenia.**

Należy podkreślić, że wysiłek, który podejmują pszczelarze prowadzący ocenę terenową jest później wykorzystywany przez całe środowisko pszczelarskie, które może zapoznać się z wynikami tej oceny. Warto więc ten wysiłek rozłożyć na większą rzeszę pszczelarzy i mieć swój udział w takiej publikacji. Zainteresowanych proszę o kontakt. W załączeniu przesyłam wniosek o prowadzenie oceny terenowej.

4. Interpretacja wyników.

Pszczelarze prowadzący ocenę terenową oceniali sezon roku 2011 jako dość dobry dla pszczół. Wiosna była wyjątkowo ciepła i dzięki okresowym deszczom rośliny dobrze nektarowały. Pszczelarze pozyskali miód z rzepaku, mniszka, sadów, akacji i lipy.

Miejscami w Małopolsce spadź pojawiła się już początkiem czerwca, natomiast w innych rejonach województwa małopolskiego i świętokrzyskiego pszczelarze mogli liczyć na ten pożytek dopiero od połowy lub końca czerwca. Pożytek skończył się po ulewnych deszczach w lipcu i już się ponownie nie pojawił.

Wyniki przedstawione w załączonych tabelach dają posiadaczom pasiek towarowych możliwość wyboru kojarzeń matek pszczelich najbardziej dostosowanych do warunków konkretnej pasieki. Dlatego też, aby uzyskać jak najlepsze efekty z prowadzenia pasieki towarowej należy w większym stopniu zaopatrywać się w matki pszczele pochodzące z uznanych, z dobrymi tradycjami pasiek zarodowych i hodowlanych.

5. Kontakt

Maria Molus
Krajowe Centrum Hodowli Zwierząt w Warszawie
Stanowisko ds. hodowli pszczół w Krakowie
32-080 Zabierzów, ul. Cmentarna 6
tel. (12)28-30-800
kom. 0668-134-728
e-mail: m.molus@kchz.agro.pl